

Në ç'mënyrë Karta e të drejtave themelore i përmirëson të drejtat e shtetasve evropianë? Perspektiva Shqiptare

Orgent Nazaj, MSc

Abstrakt

Ideja për hartimin e Kartës për të Drejtat Themelore u formësua gjatë Presidencës Gjermane në Bashkimin Evropian, në fillim të vitit 1999. Këshilli Evropian i vitit 1999 ishte ai që ndërmori iniciativën për hartimin e një Karte të të Drejtave Themelore për BE-në. Ky zhvillim erdhi pas shumë vitesh diskutime nëse BE-ja duhej të miratonte KEDNJ-në ose duhej të kishte Kartën e vet të të Drejtave. Traktati i Lisbonës e bëri Kartën e të Drejtave Themelore në Bashkimin Evropian të detyrueshme nëpërmjet modifikimit të nenit 6 TBE, pavarësisht se nuk e ka bërë pjesë të traktatit. Karta synon t'i bënte më të qarta të drejtat ekzistuese për qytetarët evropianë, si dhe për t'i përshtatur ato më mirë me zhvillimin e shoqërisë. Ajo ka natyrën e një marrëveshjeje ndër-institucionale, e cila aktualisht është e detyrueshme për institucionet. Aktualisht institucionet mund të dërgojnë përpara Gjykatës së Drejtësisë aktet legjislative të BE-së për të kontrolluar përputhjen e tyre me të drejtat e njeriut, duke përfshirë edhe ato të drejta të parashikuara nga Karta. Ajo ka prirje të themelojë bazat e një Bashkimi Evropian, i cili synon të garantojë dhe të respektojë më së miri edhe të drejtat e shtetasve evropianë, të cilat nuk janë ekskluzivisht me karakter ekonomik. Karta ka si qëllim forcimin e mbrojtjes të të drejtave themelore duke marrë parasysh ndryshimet në shoqëri, përparimin shoqëror si dhe zhvillimet shkencore e teknologjike, duke i bërë këto të drejta më të dukshme. Gjithashtu konfirmon se të drejtat e njeriut janë të pandashme, të ndërlihdura me njëra - tjetrën dhe të pavarura. Ajo përmban të drejta politike, civile, sociale dhe ekonomike.

Fjalë kyç: *Bashkim Evropian, Karta e të Drejtave Themelore, shtetësi evropiane, të drejta politike, civile, sociale dhe ekonomike*

Mbrojtja e lirive dhe të drejtave të njeriut janë shtylla kryesore në funksionimin e demokracisë në një shtet, nga respektimi i të cilave, varet drejtpërdrejtë zhvillimi politik, ekonomik dhe juridik i një shteti demokratik. Këtë e kanë dëshmuar shtetet evropiane ku respektimi i lirive dhe të drejtave të njeriut ka arritur në nivel të lartë zbatimi dhe këto janë shtetet më të fuqishme ekonomike, sociale dhe demokratike¹.

Mbrojtja e lirive dhe të drejtave të njeriut ka ardhur si rezultat i ndikimit të shumë faktorëve të ndryshëm por më i rëndësishëm është shkaktimi i dhunës apo luftërave të padrejta që kanë ndodhur përgjatë gjithë periudhave historike të njerëzimit. Pas Luftës së Dytë Botrore rendi ligjor i vendeve të Bashkimi Evropian në bashkëpunim ndërmjet tyre u bë pjesë përbërëse e rendit ligjor të të gjithë vendeve që aderuan në Bashkim që prej kohës së themelimit të tij e në vijim. Gjatë kësaj periudhe është bërë përpjekje e vazhdueshme e përmirësimit të lirive dhe të drejtave të qytetarëve të këtij Bashkimi, liri këto, që ndikuan në përmirësimin e cilësisë së jetës së tyre. Në bazë të traktateve të nxjerra nga Institucionet e Bashkimit Evropian janë marrë dhe vazhdojnë të merren vendime të cilat ndikojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë në jetën e qytetarëve të shteteve pjesë përbërëse e këtij Bashkimi².

Prej shumë kohësh tashmë individët nuk janë thjesht qytetarë të shtetit të vet, ata janë edhe qytetarë të Unionit. Karakteristika e BE, e cila e dallon këtë bashkim nga llojet e zakonshme të asocimit ndërkombëtar të shteteve është se shtetet anëtare kanë hequr dorë nga disa të drejta të tyre sovraane në favor të BE-së dhe i kanë dorëzuar fuqinë për veprim të pavarur³. Në ushtrimin e kësaj fuqie, BE-ja ka aftësi të nxjerrë akte sovraane që kanë fuqinë e njëjtë si ligjet në shtetet individuale dhe në themel të këtyre ligjeve qëndrojnë të drejtat e njeriut. Qëllimi i këtij Bashkimi shprehet qartë dhe në nenin 2 të Traktatit të BE-së "Unioni themelohet në vlerat e respektimit të dinjitetit njerëzor, lirisë, demokracisë, barazisë, sundimitin e ligjit dhe respektimin e të drejtave të njeriut, përfshirë këtu të drejtat e personave që u përkasin pakicave. Këto vlera janë të përbashkëta për Shtetet Anëtare, në një shoqëri ku dominon pluralizmi, jo-diskriminimi, toleranca, drejtësia, solidariteti dhe barazia midis femrave dhe meshkujve."⁴ Siç vihet re qartë themelet e Europës së bashkuar bazohen në ide dhe vlera thelbësore të kthyer në praktikë nga institucionet e Komunitetit. Qëllimi i këtyre vlerave të cilat mbajnë të bashkuara antarët e bashkimit janë mbrojtja e të drejtave të njeriut dhe të drejtave të tjera themelore në respektim të demokracisë së unifikuar në këto vende. Për më se 200 vjet, është karakterizuar me përpjekjet e vazhdueshme e mbrojtjes së të drejtave

¹ Bianku, L, Mbrojtja e të drejtave themelore të njeriut në Bashkimin Evropian, në Studime Juridike, 2/2005, fq.5-24

² Sokol Bana PhD, Standardi i ri i mbrojtjes që krijon Karta e të Drejtave Themelore në BE. Jurisprudenca e GJED-së lidhur me aplikimin aktual të saj.

³ ABC-ja e të Drejtës të Bashkimit Evropian, Prof. Klaus-Diter Borçard, Traktati i Unionit Evropian

⁴ Neni 2 i Traktatit për BE-në

themelore. Duke filluar me deklaratat e të drejtave civile dhe të njeriut në shekullin e 18, e deri tek të drejtat themelore dhe liritë civile të ankoruara në kushtetutat e shteteve më të civilizuar. Kjo është veçanërisht e saktë për shtetet anëtare të BE-së, sistemet ligjore të të cilave janë të ndërtuara në bazë të sundimit të ligjit dhe respektimit të dinjitetit, lirisë dhe të drejtës për vetë zhvillimin e individit. Në morinë e konventave ndërkombëtare mbi mbrojtjen e të drejtave të njeriut, me rëndësi të madhe është Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut e cila ndihmon në formësimin e substancës së të drejta themelore në Union dhe mekanizmat për mbrojtjen e tyre. Që në pjesën hyrëse të kësaj Konvente përcaktohet qëllimi i krijimit të këtij akti themelor i cili është sigurimi, njohja, zbatimin universal dhe efektiv të të drejtave të shpallura në të. Krahas Konventës është edhe Karta e cila sanksionon një kompleks të drejtash themelore, bazuar mbi vlerat e dinjitetit, të solidaritetit, të shtetësisë evropiane dhe të drejtësisë, të përforcuara nga parimi i ndalimit të diskriminimit, e cila duhet të sigurohet pa asnjë dallim bazuar për arsye të tilla, si origjina kombëtare (neni 21)⁵. Karta aplikohet në mënyrë universale. Kjo do të thotë që sfera e saj subjektive e zbatimit nuk kufizohet vetëm në lidhje me shtetasit që kanë shtetësinë e një prej shteteve anëtare të Bashkimit Europian. Ky pohim kaq i rëndësishëm rrjedh si pasojë e formulimit të vetë dispozitave të Kartës. Një shembull i tillë është përdorimi i shprehjes “çdo individ” dhe jo “çdo shtetas që ka shtetësinë e një prej shteteve anëtare të BE-së”. Pra, Karta gjen zbatim edhe për personat me shtetësi të një shteti që nuk bën pjesë në BE, të cilësuar më sipër emigrantë ekonomikë jo komunitarë. Në Kartë ka disa dispozita, të cilat, duke i'u referuar individit si qenie njerëzore në përgjithësi, gjejnë zbatim edhe për të huajt që ndodhen përkohësisht apo përgjithmonë në territorin e një prej shteteve anëtare të BE: dispozitat që kanë të bëjnë me të drejtën për jetën (neni 2), me të drejtën për integritetin fizik dhe psikik (neni 3), me të drejtën për respektimin e jetës private dhe familjare (neni 7), me të drejtën për një proces të rregullt dhe të paanshëm (neni 47), me të drejtën për shkollim dhe për formim profesional (neni 14), me të drejtën për të punuar dhe për të ushtruar një profesion të përzgjedhur (neni 15) etj..

Në këtë drejtim duhet të theksojmë se përdorimi i shprehjes “çdo shtetas i BE-së” gjendet vetëm në dispozita të veçanta, të cilat i përkasin shtetasve të BE-së, pra shtetasve evropianë dhe jo shtetasve jo komunitarë. Mund të përmendim këtu të drejtën për të votuar dhe për t'u zgjedhur (neni 39 dhe 40), të drejtën për të kërkuar një punë dhe për të punuar në çdo shtet të Bashkimit Europian (neni

15) etj. Këto të drejta u garantohen vetëm shtetasve që kanë shtetësinë e një shteti anëtar të BE-së⁶.

Por nga ana tjetër, ekzistojnë disa garanci të veçanta të cilat janë parashikuar vetëm në favor të emigrantëve, që aplikohen për shkak të statusit të veçantë që mund të gëzojnë ashtu sikurse edhe shtetasit evropianë. Të tilla mund të klasifikohen mbrojtja ndaj dëbimeve (neni 19), e drejta për të punuar dhe e drejta për të ushtruar një profesion të përzgjedhur lirisht ose të pranuar (neni 15). Karta Evropiane e të Drejtave themelore është ligjërisht detyruese për të gjithë vendet antare të BE-së, me përjashtim të Polonisë dhe Britanisë së Madhe. Këto dy shtete anëtare nuk pranuan të miratonin sistemin e të drejtave themelore që në fillim, në përputhje me kartën për shkak të disa qëndrimeve të caktuara nacionale që kanë të bëjnë me çështje të karakterit fetar apo mënyrën e trajtimit të pakicave kombëtare. Në këtë mënyrë këto dy vende nuk janë të detyruara të respektojnë Kartën. Rolin kryesor në respektimin e të drejtave themelore e ka luajtur në mënyrë të vecantë Gjykata Evropiane e Drejtësisë, e cila ka zhvilluar juridiksionin për të drejtat e njeriut, që rrjedh nga “traditat e përbashkëta kushtetuese të shteteve anëtare”, por edhe nga traktatet ndërkombëtare. Mjaftë me rëndësi është fakti i informimit të popullsisë në lidhje me legjislacionin e zbatuar dhe sa respektohen të drejtat e qytetarëve të Bashkimit Europian. Shpesh herë ndërlikimi dhe mungesa e njohurive ka bërë që evropianët të gjenden përballë vështirësive në kuptimin e këtyre të drejtave. Herë pas here Komisioni Europian merr ankesa nga qytetarët, në lidhje me të drejtat e tyre themelore. Gati tre të katërtat e tyre kanë të bëjnë me çështje që nuk janë në kopetencat e zbatimit të së drejtës së Bashkimit Europian. Madje një sondazh i fundit i “Ndërmjetësit Europian” konstatoi se 72% e evropianëve mendojnë se nuk janë të informuar mirë në lidhje me Kartën Evropiane të të Drejtave Themelore të Njeriut⁷. Kjo ka qënë dhe arsyeja kryesore e mbajtjes së një Raporti për Kartën Evropiane të të Drejtave Themelore të Njeriut me qëllim që kjo kartë të funksionojë, duhet që qytetarët të njohin mirë të drejtat e tyre dhe mënyrën e zbatimit, me qëllim që të ketë rezultat drejtësia si qëllim i kësaj Karte.

Roli i Kartës në legjislacionin shqiptar (MSA)

Të gjitha ligjet të cilat janë miratuar dhe do të vazhdojnë të miratohen nga institucionet kompetente të Bashkimit Europian do të bazohen në këto parime bazë si: demokracia, sundimi i ligjit, universaliteti dhe pandashmëria e të drejtave të njeriut dhe të drejtave themelore, respektimi i dinjitetit njerëzor, parimet e barazisë dhe solidaritetit, dhe respektimi i parimeve të Kartës së Bashkimit Europian dhe

⁵ Në Kartën e të Drejtave Themelore të Bashkimit Europian ka një sërë të drejtash, të cilat zbatohen duke mos e marrë për bazë shtetësinë, kështu që, në këtë aspekt, emigrantë evropianë dhe të huajt, që qëndrojnë në mënyrë të ligjshme apo klandestinë këtu barazohen. Shih për këtë argument: G.Tucci-A.Di Muro, *Diritti fondamentali, principio di eguaglianza e riforma della normativa in materia di immigrazione, në Rivista critica del diritto privato*, 2003; U.Villani, *Diritti fondamentali tra Carta di Nizza, Convenzione europea dei diritti dell'uomo e progetto di Costituzione europea*.

⁶ Y.Dotriaux, Ch. Lequesne, *Institutionet e Bashkimit Europian botimi i 5-te*, Tiranë, Papirus, 2007, fq. 189

⁷ Erjona Canaj, *Analizë e disa problematikave mbi të drejtat e emigrantëve sipas Kartës së të drejtave themelore të Bashkimit Europian*, Jeta Juridike.

të drejtës ndërkombëtare. Por, Karta europiane e të drejtave themelore kërkon to ofrojë më shumë. Kështu për sa i përket të drejtës së punësimit, çdo qytetar europian ka të drejtë që të kërkojë punë në çdo vend të Bashkimit Europian ose të shfrytëzojë shërbimet sociale kudo që ndodhet.

Karta do të përmbaje edhe të drejtën themelore për kushte të sigurt dhe njerëzore pune ose të drejtën për t'u shkolluar. Me dinjitet dhe të pavarur duhet të jetojnë edhe njerëzit me aftësi të kufizuar ose të moshuarit, thuhet në Kartë.⁸

Ligjet kombëtare të vendeve nuk do të anashkalohen, por nëse dikush që përdor të drejtën europiane, pra ligjet dhe amandamentet ose zbatimin e tyre, e ndjen veten të diskriminuar nga ligji nacional atëherë ai mund të kërkojë respektimin e të drejtës së tij themelore në nivel europian⁹.

Si përfundim mund të themi se në themel të të gjitha përpjekjet për konsolidimin e të drejtave të njeriut në Europë ka qënë mbrojtja e qytetarëve të Europës që bëhet gjithmonë e më e madhe nga të gjitha vendimet politike që merren prej institucioneve e që prekin drejtë për drejtë jetën e çdo qytetari europian. Karta e të Drejtave të Njeriut jep mundësinë e forcimit të të drejtave të qytetarëve kundrejt institucioneve. Kjo Kartë përmban ligje, që i përgjigjen vlerave të një Europe të vetëdijshme. Në përfundim të kësaj analize, mund të themi se nga Karta e Bashkimit Europian e të Drejtave Themelore nuk lindin të drejta të “reja” apo të panjohura më parë në të drejtën ndërkombëtare, rajonale apo kombëtare në lidhje me mbrojtjen e emigrantëve. Megjithatë, duhet theksuar rëndësia e veçantë e kësaj Karte, pasi, duke lënë mënjanë rëndësinë në kontekstin politik, ajo është shprehje e njohjes së të drejtave të njeriut si qenie njerëzore të një rendi juridik të veçantë, siç është ai i Bashkimit Europian, i cili po u lë, tashmë, të drejtave themelore një vend parësor në *acquis communautaire*. Së fundmi, vlen të përmendim këtu raportin që do të ketë kjo Kartë në lidhje me legjislacionin shqiptar, duke pasur parasysh jo vetëm dëshirën e mirë, por edhe përpjekjet e shumta që po bën shteti shqiptar për të hyrë në Bashkimin Europian.

Duhet theksuar, gjithashtu, vlera që u është dhënë të drejtave dhe lirive themelore të njeriut (në fakt, jo vetë Kartës, e cila nuk është përmendur përkrah instrumenteve të tjera ligjore të rëndësishme ndërkombëtare) në Marrëveshjen e Stabilizim-Asocimit (këtej e tutje MSA). Kjo Marrëveshje është nënshkruar më 12 qershor 2006 dhe, ndërkohë që pritej ratifikimi i saj, u hartua Marrëveshja e Përkohshme, e cila ka hyrë në fuqi më 1 dhjetor 2006. Në këtë Marrëveshje ka disa nene, dispozitat e të cilave prekin thelbin e disa të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, në veçanti, ato të emigrantëve dhe të familjeve të tyre. Për sa u përket politikave të emigracionit, fokusi kryesor i qeverisë në fushën e migrimit është menaxhimi i dukurisë emigracion për ta vënë këtë fenomen në shërbim të zhvillimit

të përgjithshëm socio-ekonomik të vendit, njëherësh, edhe në të mirë të shoqërisë, të individit dhe të familjes së tij, duke bërë kujdes që të ngrihen në një shkallë më të lartë mbrojtja e të drejtave të migrantëve dhe krijimi i lehtësirave politike, ekonomike dhe sociale për ata dhe për pjestarët e familjeve të tyre. Vizioni politik për këtë fushë është zbatimi i Strategjisë Kombëtare të Migrimit dhe i Planit të saj Kombëtar të Veprimit. Në hartimin e politikave të reja migratore është bërë kujdes që të përafrohen ato që janë të shprehura në traktate dhe konventa mbi migrimin, si ato të Këshillit të Europës, OKB-së, Organizatës Ndërkombëtare të Punës. Në fushën e emigracionit, tashmë, është kaluar në sistemin e menaxhimit të dukurisë migratore në të gjitha komponentet e tij, lidhur me rolin e shtetit në gjetjen e tregjeve të përshtatshme të punës jashtë, me rritjen e bashkëpunimit të pjesëmarrjes së sektorit privat në frymë partneriteti (kryesisht Agjenci Private Punësimi dhe shoqata migratore), me rritjen e rolit të aktorëve financiarë në trajtimin e dërgesave, përmes kanaleve formale, me kthimin e tyre nga përdorimi thjesht për konsum, në investime për ngritjen e mikro-bizneseve, për të hapur vende të reja pune dhe për krijimin e të ardhurave, me mbështetjen e rikthimit dhe riintegrimin e tyre. Po kështu, janë marrë parasysh edhe Direktivat kryesore të Këshillit dhe të Parlamentit Europian, që lidhen me hyrjen, qëndrimin dhe me punësimin e shtetasve nga vende të treta. Tashmë, ekziston edhe një plan i punës së kësaj njësie, me afate dhe me përgjegjësi konkrete të të gjitha institucioneve të përfshira në zbatimin e kësaj Strategjie. Lidhur me ratifikimin e njëpasnjëshëm të të gjitha konventave ndërkombëtare, ato, tashmë, të identifikuar për ratifikim janë kryer dhe ka filluar puna për zbatimin e dispozitave të tyre. Lidhur me kërkesat e MSA-së për punësimin e shtetasve të BE-së, janë marrë parasysh në Projektligjin e ri “Për të Huajt”, duke përfshirë dispozita nga direktivat europiane, si ajo mbi hyrjen, qëndrimin dhe punësimin e paguar, apo vetëpunësimin, mbi bashkimin familjar, mbi statusin e rezidentit afatgjatë, mbi studentët dhe formimin profesional, punën vullnetare¹⁰. Nga Raporti i Progresit shtrohet si prioritet përafrimi i Ligjit të ri “Për të Huajt” me *acquis communautaire* të BE. Në ligjin e miratuar në Kuvendin e Republikës së Shqipërisë, në relacionin shoqëruar dhe në tabelën e përputhshmërisë së hartuar nga Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta, Ministria e Brendshme dhe Ministria e Punëve të Jashtme, janë pasqyruar dispozitat e ligjit, të cilat janë përputhur me *acquis communautaire* të BE. Duhet theksuar fakti që kjo Kartë, tashmë e detyrueshme edhe për vetë shtetet anëtare të BE-së, bëhet pjesë e legjislacionit europian dhe në këtë drejtim duhen bërë përpjekje të tjera edhe në përafrimin e legjislacionit tonë në përputhje me normat e sanksionuara në Kartë. Nga ana tjetër nuk mund të lemë pa përndur përsëri faktin që në Kartë nuk kanë “lindur” të drejta të reja: në këtë mënyrë

⁸ STE - Serbia e Traktateve Europiane (përfunduar në gjirin e Këshillit të Europës).

⁹ Canaj, E, Bana, S. “E Drejta e Bashkimit Europian”, Onufri, Tiranë, 2014 fq.200

¹⁰ Bëhet fjalë këtu për Direktivën 2004/38 dhe për Direktivën 2003/86 të Këshillit mbi bashkimin familjar të punëtorëve që ndodhen në BE dhe që vijnë nga shtete që nuk bëjnë pjesë në BE. Teksti i plotë i direktivave gjendet në websitin e BE-së: www.europa.eu.int.

respektimi i këtyre të drejtave garantohet dhe nuk paraqiten në përgjithësi vakume në legjislacionin tonë. Duke patur parasysh gjithë modifikimet e mundshme për përafrimin e legjislacionit shqiptar me atë europian si dhe dispozitat tona konform atyre që sanksionohen në Konventën Europiane, për integrimin në BE, nuk ngelet gjë tjetër veçse një realizim sa më i shpejtë dhe i suksesshëm drejt kësaj rruge¹¹.

Jurisprudenca e Gjykatës së Drejtësisë i ka dhënë Unionit një organ të shtrirë të ligjit kuazi-kushtetues. Me fjalë të tjera, parimi i proporcionalitetit është kryesori. Kjo do të thotë se objektivat e ndjekura dhe masat e përdorura duhet të peshohen dhe të bëhet përpjekje për t'i mbajtur ato të balancuara, në mënyrë që të mos i nënshtrohen barrës së panevojshme¹².

Bibliografia

- “ABC – ja e të Drejtës të Bashkimit Evropian” Prof. Klaus-Diter Borçard, Traktati i Unionit Evropian
Canaj. E, Bana. S. “E Drejta e Bashkimit Evropian”, Onufri, Tiranë, 2014.
Bianku. L, Mbrojtja e të drejtave themelore të njeriut në Bashkimin Evropian, në Studime Juridike, 2/2005, fq.5-24.
Y. Dotriaux, Ch. Lequesne, Institucionet e Bashkimit Evropian botimi i 5-te, Tiranë, Papirus, 2007.
Zaimi. I, Tregu i Pwrbashkwt Evropian, Tiranë, OMBRA GVG, 2010.
Sokol Bana PhD
Standardi i ri i mbrojtjes që krijon Karta e të Drejtave Themelore në BE. Jurisprudenca e GJED-së lidhur me aplikimin aktual të saj.
Erjona Canaj, Analizë e disa problematikave mbi të drejtat e emigrantëve sipas Kartës së të drejtave themelore të Bashkimit Evropian, Jeta Juridike.

Mbrojtja Kushtetuese e të drejtave të njeriut në Republikën e Shqipërisë. Disa qasje rreth problematikave aktuale

Dokt. Ervin Salianji

Eneida Fatkoja, MSc

Abstrakt

Në këtë punim do të trajtohet mbrojtja e të drejtave të njeriut në Republikën e Shqipërisë nga pikpamja ligjore dhe disa probleme aktuale. Pas përmbysjes së regjimit diktatorial komunist, në Shqipëri u krijuan mundësitë për diskutimin mbi të drejtat e njeriut. Të drejtat e njeriut janë të drejta të pacënueshme dhe të patjetërsueshme që mbrojnë individin dhe u mundësojnë atij të jetojë denjësisht i mbrojtur nga çdo lloj arbitrariteti shtetëror, ose çdo autoritet tjetër. Duke hedhur vështrimin në rrethanat historike të zhvillimit të demokracisë në Shqipëri, diskutimet dhe përpjekjet për vënien e tyre në jetë, kanë qenë gjithmonë të vazhdueshme.

Fjalë kyç: *Të drejtat e njeriut, ligji, kushtetuta, shteti i së drejtës, individi*

Garantimi sa më i mirë dhe sa më i plotë i parimeve të demokracisë, i parimeve të shtetit të së drejtës dhe i të drejtave dhe lirive themelore të individit, përbëjnë sot ndër problemet më të mprehta dhe sfidat më të rëndësishme jo vetëm për shtetet që janë në rrugën e demokracisë, por edhe për vetë shtetet me demokraci të konsoliduar. Dhe kjo, veçanërisht në demokracitë e reja, bëhet jo thjesht për të garantuar formalisht paqen dhe sigurinë sociale mes shtresave të ndryshme të popullsisë, e aq më pak, thjesht për shkak të integritetit. Realisht, kjo ndodh për faktin se normalisht, në demokracinë si formë të qeverisjes, individi, të drejtat, interesat, siguria dhe mirëqenia e tij, janë dhe duhet të jenë në mënyrë

¹¹ Canaj. E, Bana. S. “E Drejta e Bashkimit Evropian”, Onufri, Tiranë, 2014, fq. 187

¹² Canaj. E, Bana. S. “E Drejta e Bashkimit Evropian”, Onufri, Tiranë, 2014, fq.230.